

WILIAM A JEHO HAMLET

Jaroslav Kovaříček

Hra, kde se nic moc neděje.

Osoby:

Viliam, básník

James, jeho sluha

Scéna:

Pracovna, uprostřed psací stůl, za kterým sedí Vilam. Chvíli píše, chvíli přemýšlí, potom zase píše. Občas zmuchlá popsaný papír a zahodí do odpadkového koše. Tato scéna je dlouhá, možná až deset minut, aby si divák přivykl na pomalé tempo a na to, že v této hře se vůbec nic neděje.

Do pracovny vstoupí James, na podnosu sklenici s nápojem

James: Můj pán pracuje zde aby dílem svým smýval světa vinu,
K tomu potřebuje kapku toniku, ale více ginu.

Viliam: Milý Jamesi, opozdil jsi se o pět minut.

James: Mám k tomu, milý pane, svůj důvod.

Viliam: Řekni, jaký důvod?

James: Ten důvod je můj prostý původ.
Z chudé pocházím já rodinky, takže nemám hodinky.

Viliam: Poslyš, Jamesi, to tvoje rýmování mi vskutku leze na nervy.
Mohl bys s tím už přestat?

James: Pane, nemohu si pomoci,
Přemýšlím o tom hluboko do noci
Proč sypou se ze mne rýmy
Ač raději promlouval bych slovy svými.
Proč veršuji, já starý popleta,
As bude to tím, že můj pán je poeta.
Jinak nevím proč já veršuji
A že pravdu dím, to se dušuji.
Moje rýmy dílem jsou jen šprýmy
a také mají rýmu.

Viliam: Dobře, to by pro dnešek stačilo, teď zanech svého rýmování
nebo poznáš bířmování.

James: Zde jest, pane, váš gin a tonik, jak jste si přál. Tonik povzbudí, gin zase srazí,
takže budete jako byste nepil. Vyhozené peníze, kterých
beztak není nikdy nazbyt. Jsou lepší způsoby jak mrhat penězi,
ale jsou i mnohem horší, takže držte se své zlaté střední cesty,
čili ginu a toniku.

Viliam: Děkuji. (napije se). Jamesi, ty tvoje řeči mne udivují. Přemítám zdali jsi jen chytrý
a předstíráš moudrost či zdali jsi vskutku moudrý
a děláš si ze mne legraci.

James: Ach, pane, vy už zase přemýšlíte příliš a příliš nesprávným směrem. Chcete přijít
na kloub věcem do kterých vám vůbec nic není. Já vás ale chápu. Jste vzdělanec
a proto toho hodně víte, nejvíce však víte toho, co vůbec nepotřebujete vědět.

Viliam: Jamesi, čemu ty vskutku rozumíš?

James: Ničemu moc, pane, ale něčemu přec. Tak třeba tomu, že kazíte
zbytečně moc papíru.

- Viliam To škrtání, přepisování a zahazování je procesem zdokonalování mého díla. Popíši stránku, pozorně si ji přečtu a přečtu znovu a náhle se objasní, že mohu to napsat ještě lépe. Popíšu nový list a tento proces opakuji, každé nové přepsání je lepší a lepší a já se tak přibližuji k dokonalosti.
- James A kolikrát musíte, pane, stránku přepsat, aby byla dokonalá? Jestliže platí, že každé přepsání je lepší tak dokonalá stránka je ta poslední. To znamená, že dokonalosti dosáhnete, až každou stránku přepíšete nekonečněkrát. Račte mi prominout, ale trvám na svém, že toliko kazíte papír. Hlupák, jako jsem třeba já a nás je na světě většina, vašemu textu beztak neporozumí. A ti chytrí, jako vy, to vše přece znají, nebo si alespoň myslí, že znají. Je v tom vůbec nějaký rozdíl, když někdo si myslí, že ví ale neví anebo ví, ale neví zcela jistě zdali vskutku ví. Protože ví, že když neví a jen si myslí, že ví, tak vlastně neví co vskutku ví.
- Zatímco James mluví Viliam píše, škrtá a zahazuje papíry, není jasno zda a jak pozorně naslouchá. Občas přece jen pozvedne hlavu od psaní a zaposlouchá se.
- Viliam Milý Jamesi, každý tu na světě máme nějaký úděl, nějaké poslání. Ty to máš jednoduché, jsi sluha, tvým úkolem je nosit mi gin a tonik, připravovat mi jídla a vůbec se o mne starat. Za to tě platím. Já jsem básník, mým posláním je hledat pravdu o životě, o jeho smyslu. Tu pravdu potom vtělím do svých her. Lidé jdou do divadla a spolu se mnou prožívají ten proces hledání svého vyššího smyslu.
- James Milý pane, vy víte své a víte toho více než já. Přesto řekl bych, že smysl života hledají jen lidé, kteří mají dost peněz, hodně času a nic moc na práci. Já vám tu nesloužím proto, že je to smysl mého života, ale jen proto, že musím živit rodinu. To je smysl mého života.
- Viliam A o čem vlastně píšete tu svoji hru, když už na to přišla řeč?
- James Příběh ještě nemám. Mám jen hlavního hrdinu. Je jím Hamlet, princ albánský.
- Viliam Proboha, proč zrovna princ albánský? Co tady kdo ví o Albánii?
- Viliam To je takový trik, Jamesi, který my básníci používáme. Vybíráme si postavy, místa i náměty málo známé. To nám dává příležitost objevovat cosi nového a ten proces objevování potom s námi sdílí diváci. I to je jedním ze smyslů divadelní hry, objevování neznámého. A ještě jiný důvod máme. Tak třeba to, že naši lidé toho vědí o Albánii jen málo mi dává možnost psát s fantazií. Kdybych napsal hru kupříkladu o našem prezidentovi, lidi by ta hra ani nezajímala. Každý z nich má na prezidenta svůj názor a jiný nechce slyšet. Proto tedy princ albánský.
- James A proč zrovna albánský a ne třeba mongolský či fidžijský, o těch zemích toho víme ještě méně, vlastně nic.
- Viliam Albánie leží u Středozemního moře, to je moře romantické. Když hra dobře dopadne, budu mít důvod jet se tam podívat.
- James Pane, já být na vašem místě napsal bych hru o královi dánském. Rád bych se podíval do Dánska, chtěl bych tam svému synovci koupit stavebnici lego.
- Viliam Ale vždyť stavebnici lego můžeš koupit zde.
- James Jenže můj synovec je dnešní rozmazlený fracek, ten dobře ví, co se dá koupit zde a to mu nevoní. Možná je jako vy, miluje tajemné neznámé věci. Já bych v tom Dánsku koupil takovou stavebnici co se tady sehnat nedá. Naštěstí nemám peníze ani na cestu do Dánska, ba ani na tu stavebnici, tak mu o tom alespoň mohu vyprávět. V tom je ten žert.
- Viliam A ten Hamlet, co on je zač?

- Viliam Je to váhavý člověk, který nikdy nic nepodnikne, i když na to má a mohl by. Sto stavebnic lega by si mohl pořídít, celou Albánii by jimi mohl zastavět, nic však neučiní, protože nezná tajemnou podstatu svého bytí. Jen ji hledá. A to hledání je projevem jeho lidské podstaty. Měl by si uvědomit, že jeho život je cesta, pouť, která má mít nějaký směr, aby byla smysluplná.
- James Mne to vaše povídání velký smysl nedává, zkrátka takovým věcem já nerozumím. Ale vím, jaký je v životě špatný směr, to když jdeme tak, že slunce máme v zádech a šlapeme si po vlastním stínu. A co je náš stín? To, čím jsme vskutku na zemi. Ta vaše božská podstata je někde v oblacích, ale my obyčejní lidé jsme pouze jejím stínem. To by nám mělo stačit k radosti. Z velkých výšin můžeme dostat akorát závratě a na to není řádný člověk stavěn.
- Vy jste, pane, básník a vzdělanec a snad byste udělal lépe, kdybyste více psal a méně pil, a možná ještě lépe byste udělal, kdybyste více pil a nepsal nic. Beztak je to vaše psaní jen jakýmsi druhem opojení. Mám vám přinést ještě jeden gin a tonik?
- Viliam Teď ne, až za chvíli. Nápady začaly se mi rodit v hlavě a musím je zachytit na papír, než zase zmizí odkud přišly. Jak víš, pracuji usilovně již po mnoho dní i nocí a zatím se mi podařilo najít toliko odpověď, schází mi však ta podstatná otázka.
- James Takže odpověď jste našel. To jste na tom jako člověk, který našel hůl a teď se ptá: Mám psa bít či nebít? Chudák pes, jak k tomu přijde aby byl součástí takové otázky. Ten pes se neptá proč vlastně člověk hledal hůl. To je to vaše hledání. Hledáte něco, najdete hůl a potom se budete ptát zdali máte bít psa.
- Viliam Jsi prostý člověk, Jamesi, ale tvoje řeči nepostrádají jisté vnitřní logiky. Jaký však mají hlubší smysl, kromě té trochy vtípnosti? V jakém vztahu jsou k velkým ideálům života, jako jsou ušlechtilost ducha, přátelství, vznešenost, láska?
- James O tom vím své. Moje sestra Ofélie měla jednou milence a vzplála k němu láskou vznešenou a nekonečnou. Když ji ten špásovník opustil ztratil pro ni život cenu a šla se utopit. Ve vodě ku svému překvapení zjistila, že umí plavat. Napadlo ji, že možná umí i jiné věci, o kterých neví a dostala zase chuť k životu. To se stává často, lidé zjistí své schopnosti teprve když je v nouzi potřebují. Všelijaké ty výprasky, které nám život naděluje, jsou přece jen k něčemu dobré. Ofélie si potom vzala řezníka a má s ním pět dětí.
- Viliam Jamesi, nedávno jsi mi říkal, že tvoje sestra šla do kláštera.
- James Ano, Ofélie je vskutku záhadná a nevyzpytatelná. Inu, je to žena. My nikdy nevíme co jsou ženy zač, ani ony sami to nevědí. V tom je jejich půvab.
- Viliam Říkáš, že podstatou ženy je tajuplnost?
- James To neříkám, jen si to myslím. A taky si myslím, že hlavní podstatou ženy je rodit děti aby život nestál a nevyhynul.
- Viliam Přivádět na svět děti je jako tvořit nové světy. Souhlasím s tebou, ženy se více podobají bohu než my muži. My zase umíme světy ničit. To je ta balance nekonečně dynamického bytí.
- James Pokud vám rozumím tak tím myslíte, že aby nic lidského netrvalo věčně ale aby tu přesto vždycky něco člověčího bylo.
- Viliam Tak nevím, Jamesi, zdali říkáme jedno a to stejné, ale každý jinými slovy anebo říkáme pouze slova a hlubší porozumění nám uniká?
Tím se při psaní své hry trápím nejvíce, že jsou to jen slova, krásná slova, ušlechtilá slova, vznešená slova. Mám tu toho váhavého prince Hamleta, který vznešeně filozofuje o běhu života, ale žádný příběh. Každá dobrá hra musí mít příběh. Ať už dopadne dobře nebo špatně.